

DOI 10.31558/2519-2949.2022.4.13

УДК 327:79 (5-15)

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1245-3459>

Конопка Н. О., Національний університет «Острозька академія»

СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ КОРОЛІВСТВА САУДІВСЬКА АРАВІЯ

Стаття присвячена дослідженню особливостей спортивної дипломатії як частини «м'якої сили» Саудівської Аравії у контексті реалізації стратегії «Vision 2030». У науковому дослідженні аналізуються фактори взаємозалежності між внутрішньою, регіональною та глобальною політикою Саудівської Аравії на сучасному етапі. У роботі висвітлено причини та мотиви представників дому Саудитів модернізації держави, яка опирається на економічні та соціальні принципи та вимагає позитивного інформаційного висвітлення на глобальному та регіональному рівнях. Детально висвітлено суть так званого «sport-washing-у». Метою статті є всебічний аналіз спортивної дипломатії КСА як одного із напрямів реалізації «Vision 2030». У роботі використано методологію системного підходу, зокрема – системно-структурний аналіз та системно-функціональний аналіз, а також івент-аналіз, метод аналізу прийняття рішень, прогностичний. У роботі розглядаються інформаційний, комунікаційний та організаційний рівні спортивної дипломатії. Стратегічна комунікація із провідними міжнародним асоціаціями, інформаційний супровід та розбудова внутрішньої та міжнародної мережі спортивної індустрії, безумовно сприяють зменшенню конфліктного середовища та налагодженню взаєморозуміння із внутрішньою та зовнішньою громадськістю. Започаткування широкомасштабних державних програм, мають на меті не лише популяризацію спорту у КСА, але й підвищують рівень національних спортивних стандартів та освітнього середовища, залучають внутрішні та зовнішні інвестиції (Місто спорту ім. Короля Абдалли, НЕОМ, мегакомплекс Кіддія та ін.). Проведення міжнародних змагань із багатьох видів спорту, участь саудівських спортсменів у міжнародних спортивних заходах, зокрема у літній Олімпіаді-2021 у Токіо та зимових Олімпійських іграх-2022 у Пекіні, покращують глобальний імідж монархії. Стверджується, що на шляху реалізації зовнішньополітичної стратегії «Vision 2030» та проведенням спортивної дипломатії, Королівство стикається із низкою перешкод, зокрема звинуваченнями у порушенні прав людини, втручанням в еменський конфлікт та напруженням відносин у регіоні.

Таким чином, розвиток спортивної дипломатії грає не останню роль у реалізації нової зовнішньополітичної доктрини КСА і потребує аналізу використовуваних методів та засобів для прогнозування подальшого розвитку досліджуваної сфери і держави в цілому.

Ключові слова: спортивна дипломатія, «Vision 2030», Королівство Саудівська Аравія, «sport-washing».

Постановка проблеми. У 2021 р. міжнародна консалтингова компанія із оцінки національних брендів та стратегій Brand Finance опублікувала «Глобальний індекс “м'якої сили”» (Global Soft Power Index), у якому було вперше проаналізовано 100 країн та опитано понад 75 тис. респондентів. У документі було визначено, що «м'яка сила» – це властивість країни впливати на вподобання та поведінку різних акторів на міжнародній арені (держав, корпорацій, організацій, громадськості та ін.) за допомогою привернення уваги чи переконання, а не примусу [16, р. 16]. «М'яка сила» опирається на 7 ключових стовпів, зокрема: бізнес і торгівля (економіка, підприємництво, бренди, податки, торгівля, інвестиції, інфраструктура, потенціал розвитку); управління (верховенство права, права людини, рівень злочинності, безпека, законодавство, політичні еліти); міжнародні відносини (дипломатія, участь у міжнародних організаціях, вирішення конфлікту, міжнародна допомога, кліматичні ініціативи); культура та спадщина (туризм, спорт, гастрономія, образотворче мистецтво, література, музика, кіно, відеоігри, мода); ЗМІ та комунікація (засоби масової інформації, соціальні медіа, маркетинг); освіта та наука (вища освіта, наука, технології); люди та цінності (цінності, ментальність, довіра) [16, р. 18-19].

Аналіз публічної, культурної, спортивної дипломатії, базових елементів «м'якої сили» та інструментарію, який використовується для просування держави на регіональній та глобальній

площадках, має актуальне наукове значення. З прийняттям у 2017 р. «Vision 2030» Королівство Саудівська Аравія стало на шлях реформування економіки та соціальної сфери, переслідуючи кілька стратегічних цілей. Зокрема: забезпечення внутрішньої безпеки та стабільності, укріплення керівної ролі Саудитів, позиціонування монархії як потужного регіонального та глобального актора міжнародних відносин. Відтак, є виправданим та необхідним комплексно проаналізувати особливості спортивної дипломатії КСА, проблеми та виклики, які стоять перед монархією у реалізації нової зовнішньополітичної доктрини, дати прогноз застосуванню «м'якої сили» в цілому, та спортивної дипломатії зокрема.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей спортивної дипломатії Королівства Саудівська Аравія на сучасному етапі, окреслення її ключових інструментів у контексті реалізації «Saudi Vision 2030».

Теоретико-методологічне підґрунтя. У статті використано методологію системного підходу, зокрема – системно-структурний аналіз та системно-функціональний аналіз. За допомогою системно-структурного аналізу визначені особливості «м'якої сили» Королівства Саудівська Аравія в цілому, та ключові інструменти спортивної дипломатії монархії, засоби її реалізації з 2017 р. до сьогодні, зокрема. Використання системно-функціонального аналізу спрямовано на дослідження інформаційного, комунікаційного та організаційного рівнів спортивної дипломатії держави у внутрішньому та зовнішньому середовищах, а також викликів та загроз, що стоять перед КСА. Окрім того, у науковому дослідженні застосовуються окремі прикладні методи політичних досліджень, зокрема – івент-аналіз, що показує зміни внутрішнього життя держави та взаємопов'язаність із зовнішньополітичним становищем Королівства; аналіз процесу прийняття рішень, зокрема у аналізі особистої мотивації представників правлячого дому Саудитів щодо започаткування модернізації держави; прогностичний метод щодо визначення проблем та перспектив спортивної дипломатії Королівства Саудівська Аравія на сучасному етапі.

Стан наукової розробки проблеми. Зростання ролі «м'якої сили» та все більше використання її компонентів та інструментарію зумовлює і зростання науково-дослідницького інтересу до вивчення даної проблематики.

Цікавим аналітичним дослідженням є робота іспанських науковців Ітсасо Домінгес де Оласабаль (Itxaso Dominguez de Olazabal, Університет ім. Карлоса III, Мадрид) та Давіда Ернандес Мартінеса (David Hernández Martínez, Автономний університет, Мадрид). Автори у своїй праці, присвяченій аналізу зовнішньої політики та впливу на неї внутрішніх та зовнішніх факторів, визначили особливості формування зовнішньої політики короля Салмана та спадкового принца Мохаммеда бін Салмана у контексті нових безпекових викликів та прагнення королівської родини зберегти стабільність та безпеку держави на внутрішньому, регіональному та глобальному рівнях [11, р. 21-47]).

Науковці із Міжнародного ісламського університету (Ісламабад, Пакистан) Абдуліла Р. Алкатеєрі (Abdulilah R. Alkatheeri) та Мухаммад Хан (Muhammad Khan) окреслили особливості формування та перспективи реалізації «м'якої сили» монархії, акцентуючи на важливій ролі у початку процесу реформ у різних сферах короля Абдалли та його наступника короля Салмана [3, р. 20-26]. Аналізуючи майбутні перспективи культурної політики та «м'якої сили» автори зазначають, що культурна дипломатія включає в себе обмін ідеями, мистецтвом, спортом, освітою, мовами та інші аспектами культури між країнами та їх народами з метою зміцнення взаєморозуміння [3, р. 23-24].

Директор Центру євразійського спорту, аналітик професор Em Lyon Business School Саймон Чедвік (Simon Chadwick) аналізує головні аспекти розвитку спортивної індустрії у регіоні Середнього Сходу, визначає проблеми та перспективи реалізації державами Затоки стратегій «м'якої сили», зокрема через спортивну дипломатію [26].

Карім Зідан (Karim Zidan) у The Guardian здійснив огляд лобістської діяльності КСА у спортивній індустрії. Зокрема повідомив, що у серпні 2019 р. в мережі інтернет з'явилася інформація про лобістську діяльність монархії у Північній Америці у 2018 р. Оприлюднені документи свідчать про агресивний характер стратегії королівства щодо використання спорту як важеля впливу та покращення іміджу країни [41].

Підчас вивчення проблеми були використані аналітичні дослідження Інституту міжнародних і стратегічних відносин (IRIS, Франція), консалтингової компанії «Brand Finance» (Лондон), відео-матеріали круглого столу на тему «Спортивна дипломатія у регіоні Середнього Сходу» проведеного Національною радою американсько-арабських відносин та Центром досліджень та ісламознавства ім. Короля Фейсала; інформаційні матеріали «Arab News», «Saudi Gazette», офіційні повідомлення урядових сайтів та доктринальні документи Королівства.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи місце та особливості просування національних брендів держав MENA (Middle East & North America), варто відзначити, що в індекс 2021 р. увійшли 15 держав регіону. Усі країни, що були включені в індекс 2020 р., покращили свої показники, зокрема: ОАЕ – на 2,4 бали; Саудівська Аравія – на 2,3; Ізраїль – на 1,1; Катар – на 3,8; Єгипет – на 3,5; Іран – на 0,4; Алжир – на 1,3 та Ірак – на 2,5 [17]. Аналітики відзначили, що Саудівська Аравія разом із Катаром покращили показники у галузі державного управління, позитивного сприйняття лідерів держав та оцінили свої держави як безпечні та надійні. Згідно із даними «Глобального індексу “м’якої сили” 2020» Королівство займало 24 позицію (44,2 бали) [15, р. 4], а відповідно у 2021 р. посіло 26 позицію (41,9 бали) [16, р. 4]. Лідерство у регіоні як і в попередні роки утримують ОАЕ (17 позиція, 48,4 бали).

Ендрю Кемпбелл (Andrew Campbell), виконавчий директор Brand Finance Middle East, прокоментував: «Прихильність Саудівської Аравії «Vision 2030» є чіткими кроками держави на шляху до диверсифікації економіки та демонстрацією своєї відкритості на світовій арені, що опирається на потенціал та сильні сторони країн. Бренд КСА допомагає здійснити цю трансформацію у всіх відповідних галузях – від STC*, яка працює над створенням цифрового регіонального хабу для розвитку ІТ-сектора; розробки програм SABIC** для допомоги у створенні та розвитку підприємств малого та середнього бізнесу, до Saudi Aramco, яка спонсорує інвестиційні ініціативи. Саудівська Аравія з готовністю демонструє свою позицію у світі, провівши у 2020 р. саміт G20, відтак країна будуватиме на цьому фундаменті власні можливості «м’якої сили» на найближчу перспективу» [16].

Водночас, як зазначають Ітсасо Домінгес де Оласабаль та Давід Ернандес Мартінес – «Vision 2030» не є абсолютно новою ініціативою у межах монархії, адже протягом своєї недовгої історії Королівство проводило різного роду економічні реформи, які забезпечували та гарантували виживання авторитарної моделі. За цей період дім Саудитів поступово перейшов від патримоніальної до нео-патримоніальної системи, яка і далі зберігає беззаперечну владу монарха, привілейований статус королівської родини та домінуючу присутність у всіх політичних та соціальних сферах [11, р. 34].

На думку дослідників стратегія модернізації, яку проводить король Салман та спадковий принц Мохаммед бін Салман (знаний за абревіатурою MbS), опирається на економічні та соціальні принципи та потребує позитивного інформаційного висвітлення на глобальному та регіональному рівнях. Однак, зважаючи на зростання інтересу міжнародної спільноти до дотримання прав людини у Саудівській Аравії (зокрема після 2011 р.), Королівство найняло американські маркетингові й комунікаційні компанії для розробки плану дій для уряду та міжнародних інвесторів щодо підтримки не лише реформ, але й іміджу спадкового принца. Першим кроком до реалізації комунікаційної стратегії стали офіційні візити Мохаммеда бін Салмана до США протягом 2017 – 2018 рр., які супроводжувалися публічними заявами про зростання рівня свобод у монархії. Далі додалися і заходи так званого sport-washing – організації спортивних змагань міжнародного рівня для просування іміджу держави [11, р. 35], а також інші інструменти «м’якої сили», зокрема діяльність блогерів для популяризації туристичної привабливості держави. Згідно повідомлень Каріма Зідана у The Guardian, активна лобістська діяльність у США включала зустрічі та ділові телефонні дзвінки з представниками північноамериканської Вищої футбольної ліги (Major League Soccer, MLS) й Вищої бейсбольної ліги (Major League Baseball, MLB), а також з офіційними особами Національної баскетбольної асоціації (National Basketball Association, NBA), найбільшим реслінг-промоутером у США (World Wrestling Entertainment, WWE) та Олімпійським комітетом Лос-Анджелеса. Для реалізації цієї стратегії уряд КСА заручився підтримкою Churchill Ripley Group, міжнародної консалтингової фірми, що «спеціалізується на просуванні» та має налагоджену комунікацію із Голлівудом, Силіконовою долиною та регіоном Середнього Сходу. Очолила медійну та комунікаційну кампанію КСА Рима бінт Бандар Аль Сауд, дочка колишнього посла у США принца Бандара та перша жінка-президент Саудівської федерації громадського спорту. Послуги фірми коштували уряду Саудівської Аравії 22 тис. дол. на місяць [41]. Про агресивність діяльності КСА у спортивній сфері писала і аналітикиня Інституту міжнародних і стратегічних відносин (IRIS, Франція) Керол Гомес [2]. Потужний інформаційний супровід використовувався не лише для зовнішньої громадськості, але й для внутрішньої, та був корисним для відволікання уваги ЗМІ від репресій у Королівстві, особливо після вбивства у 2018 р. Джамалі Хашоггі, військової присутності в Ємені тощо.

На думку С. Чедвіка, на сьогодні Королівство «грає в квача в глобальній гонці спортивних озброєнь», зважаючи на об’ємні інвестиції Катару та ОАЕ у світовий спорт, завдяки чому вони

перетворилися у глобальних гравців спортивної індустрії. За кілька останніх років Королівство посилило свою співпрацю із ФІФА, МОК, намагалося інвестувати у низку європейських футбольних клубів (невдала перша спроба купити «Ньюкасл Юнайтед» (у жовтні 2021 р. футбольний клуб «Ньюкасл Юнайтед» був куплений Державним інвестиційним фондом КСА за 300 млн фунтів стерлінгів), сума угоди оцінювалася у 300 млн фунтів стерлінгів) [12, р. 5], розпочало популяризацію спорту та здорового способу життя серед саудитів. Автор вважає, що успішний поступ Королівства у спортивній індустрії залежить від проведення дійсних соціальних змін у державі та чіткого розуміння саудівської влади, що спорт – це не гра, а промисловий, економічний та, насамперед, серйозний політичний бізнес. Відтак, Ер-Ріяд повинен більш майстерно, стратегічно та продумано використовувати спорт в якості політичного та стратегічного інструменту [26, р. 6-7].

За деякими оцінками Королівство активно застосовує «м'яку силу» спортивної дипломатії як важіль впливу не лише на міжнародну спільноту, але й на внутрішню громадськість, зважаючи на економічний спад та зростання рівня безробіття серед молоді [2], маючи на меті покращити внутрішній, регіональний та глобальний імідж. Безумовно, активізація спортивної дипломатії Королівства покликана сприяти зменшенню конфліктного середовища та налагодженню взаєморозуміння. На думку генерального директора йорданської неурядової організації «Покоління заради миру» (Generations for Peace) Марка Кларка (Mark Clark) спорт є одним із важливих інструментів зміни конфліктної поведінки та розв'язання конфліктів на низовому рівні. А відтак, національні програми, які зорієнтовані на розвиток спорту просувають 4 основні цінності: молодіжне лідерство, розширення прав і можливостей спільноти, толерантність, відповідальне суспільство [38].

Процес реалізації стратегічного інтересу Королівства до проведення мегаспортивних та розважальних заходів розпочався у листопаді 2016 р., коли спадковий принц наказав Генеральному управлінню у справах спорту (General Sports Authority, GSA) створити Фонд з розвитку спорту (Sports Development Fund), з метою популяризації спорту серед населення країни, приватизації футбольних клубів, проведення нових спортивних заходів та появи 40 тис. нових робочих місць [41]. Окрім того, Саудівська Аравія підтримує та розширює можливості спортивного сектора держави, зокрема через Генеральне управління у справах спорту (General Sports Authority, GSA***), тепер Міністерство спорту, яке з 2020 р. очолює Абдул Азіз бін Туркі аль Файсал (Abdul Aziz bin Turki Al-Faisal). Саме через цю структуру здійснюється популяризація саудівського спорту у рамках програми «Vision 2030» (Saudi Vision). Варто відзначити, що орган курує роботу спортивної галузі в цілому – від міжнародного (Олімпійський комітет КСА, який очолює міністр спорту, федерацій) до внутрішньорегіонального рівня (відділень, програм, проєктів, інфраструктури, роботи з молоддю тощо) [14].

З метою популяризації здорового способу життя серед населення Саудівської держави у 2018 р. була створена Саудівська федерація спорту для всіх (Saudi Sports for All Federation, SFA) [35]. Головна ціль діяльності федерації це збільшення до 2030 р. до 40% кількості осіб, які регулярно займаються фізичною активністю [39]. SFA реалізує щорічні ініціативи – громадські заходи, змагання з різних видів спорту (включаючи кіберзмагання), активізацію громадськості та збільшення місць для проведення спортивних заходів. Сьогодні федерацію очолює принц Халід бін Альвалід бін Талал аль Сауд (Khaled bin Alwaleed bin Talal Al Saud).

В рамках «Vision 2030» із 2018 р. державою започаткована широкомасштабна програма «Якість життя», яка спрямована на покращення якості життя як індивідів, так і цілих родин, шляхом створення необхідних умов для розвитку та підтримки нового стилю й способу життя. Програма сприятиме більш активній участі громадян, мешканців і гостей держави у культурних, розважальних, спортивних, туристичних та міських заходах, а також в інших подіях, що покращують якість життя [28].

У 2020 р. SFA розробило п'ятирічну стратегію розвитку спорту у Королівстві [39]. Так, одною із ініціатив федерації у 2020 р. в умовах пандемії стали компанії «Move to Game» та «Step together»; у 2021 р. розпочалася національна компанія «StatNow», що має на меті підвищити інформованість населення про ведення здорового способу життя та заняття спортом [34]. У цьому ж році федерація підписала меморандум про взаєморозуміння із компанією Nike [33], окрім того співпрацює з BOO3 та PepsiCo в рамках програми «Якість життя».

Саудівські спортивні організації активно співпрацюють та беруть участь в ініціативах неурядової організації – Міжнародної асоціації спорту та культури (International Sport and Culture Association, ISCA), ціллю якої є налагодження транскордонної комунікації завдяки спорту та культурі, організації

різноманітних спортивних й культурних заходів тощо. У 2019 р. завдяки європейській ініціативі (European Union's EU Policy and Outreach Partnership, EUPOP Global) ISCA провела семінар, присвячений спортивній дипломатії, для 55 керівників 30 спортивних організацій та федерацій в Ер-Ріяді у рамках проекту широкої популяризації спорту «Grassroots Sport Diplomacy» на рівні громад. У заході брали участь Саудівська федерація спорту для всіх, Федерація спортивно-масових заходів Саудівської Аравії (Saudi Mass Participation Federation) та Олімпійський комітет Саудівської Аравії. Захід був організований Генеральним управлінням у справах спорту та Інститутом лідерства у рамках стратегії «Vision 2030» [25]. Окрім того, асоціація мала намір розпочати співпрацю з Королівством в ініціативі «NowWeMOVE» та інших проектах ISCA.

Королівство зробило і перші кроки щодо розширення прав жінок, залучення їх до громадської та фізичної активності. У 2016 р. представниця монархічної родини принцеса Ріма бінт Бандар аль-Сауд (Reema bint Bandar Al Saud) стала віце-президенткою у справах жінок Генерального управління у справах спорту, а у 2018 – 2019 рр. очолювала SFA. Сьогодні Ріма бінт Бандар аль-Сауд є послом Саудівської Аравії у США. За словами міністра спорту КСА Абдулі Азіза бін Туркі аль Файсала, відсоток участі жінок у спортивному житті держави збільшилася на 149% за останні 5 років (дані на 2020 р.) [40]. У 2019 р. створено Департамент розвитку жіночого футболу (Department of Women's Football Development). У листопаді 2020 р. було проведено перший чемпіонат Жіночої футбольної ліги, де 24 команди з Ер-Ріяду, Джидди й Даммаму боролися за Challenge Riyadh [23]. Окрім того було створено 22 національні жіночі збірні у різних видах спорту.

Варто зауважити, що співпраця з ФІФА є важливою складовою спортивної дипломатії КСА у контексті розвитку футболу та футбольної індустрії, зокрема. Цей вид спорту має активну динаміку розвитку та є одним з найпопулярніших у державі. ФІФА активно співпрацює з Федерацією футболу Саудівської Аравії (The Saudi Arabian Football Federation, SAFF), Департаментом розвитку жіночого футболу щодо організації різноманітних спортивних заходів та участі національних збірних у регіональних та світових змаганнях. Як зазначає Arab News, спираючись на інформацію британської газети The Athletic, Саудівська Аравія та Італія розглядають можливість подання спільної заявки на проведення Чемпіонату світу з футболу 2030. Ще у травні 2020 р. The Times писала, що Королівство співпрацювало із американською консалтинговою компанією для розробки стратегії подання спільної заявки на проведення турніру з якоюсь європейською країною [29]. Не менш популярним у КСА є і баскетбол, розвиток якого стимулюється Саудівською федерацією спорту для всіх на різноманітних рівнях [38].

Зважаючи на технологічний та інформаційний поступ Королівства важливе значення має і розвиток саудівського кіберспорту, що конкурує з глядацькими видами спорту за рівнем популярності та перспективами розвитку. На думку очільника Саудівської федерації кіберспорту (Arab eSports Federation) принца Фейсала бін Бандара бін Султана (Prince Faisal bin Bandar bin Sultan) кіберзмагання мають виняткове значення, зокрема в умовах пандемії. У 2020 р. у монархії було проведено благодійний турнір «Геймери без кордонів», що проходив на трьох рівнях: «бачення» – трансляція ігор професійних гравців, «гра» – міжнародні онлайн-турніри для всіх бажаючих та «навчання» – організація за участю Міністерства зв'язку та інформаційних технологій серії вебінарів і програмних сесій, щоб допомогти ознайомити аудиторію із галуззю. 4,5 млн дол, які були зібрані під час заходу, були спрямовані на боротьбу із Covid-19 [38].

Важливою складовою реалізації «Vision 2030» держави є реалізація мільярдних інфраструктурних проектів у спортивній галузі. Зокрема, у 2014 р. за 50 км від Джидди було відкрито головний спортивний комплекс Королівства – Місто спорту ім. Короля Абдалли (King Abdullah Sports City, KASC) із стадіоном, що відповідає стандартам ФІФА місткістю 60 тис. осіб [21], а також іншими спортивними об'єктами.

Одним із найамбітніших проектів Королівства є NEOM**** – проект вартістю 500 млрд дол., який планується побудувати у пустелі Рас-Хамід на узбережжі Червоного моря. Проект передбачає побудову інноваційного транснаціонального еко мегаполісу із технологією розумного міста «The LINE». NEOM це також глобальний спортивний хаб для проведення спортивних заходів міжнародного масштабу [22]. Саудівська Аравія планує завершити будівництво першого сектору міста до 2025 р.

У 2019 р. недалеко Ер-Ріяду було розпочато побудову розважального мегакомплексу Кіддія (Qiddiya) [27], що передбачає створення окремої екосистеми, яка базується на п'яти ключових аспектах: розваги (парки та атракціони), активність та мобільність, природа та навколишнє середовище, спорт й здоров'я, культура, мистецтво та освіта. За проектом передбачається: побудова

автопарку з гоночними трасами, полів для гольфу, водного центру, стадіону, дитячого спортивного комплексу, оздоровчого центру, картинг-клубу [37]. У 2023 р. Кіддія прийме гонку Формули 1.

У липні 2020 р. у Королівстві було відкрито перший навчальний заклад для саудівської молоді – Академія спорту Махд (Mahd Sports Academy), де зможуть навчатися діти обох статей віком від 6 років. Метою створення такого закладу є виховання генерації майбутніх спортсменів регіонального, континентального та глобального рівнів із залученням висококваліфікованих тренерів, експертів та застосуванням найсучасніших підходів та методик [30]. Окрім того, Академія спорту Махд є спонсором медичних, спортивних та дослідницьких центрів в рамках програми «Якість життя» [4].

За останні кілька років Саудівська Аравія провела низку міжнародних мегаспортивних заходів. З 2016 р. Королівство провело автоперегони «Гонка чемпіонів» (ROC), заключило довготермінову угоду з WWE, яка передбачає проведення у КСА кілька шоу на рік, приймало боксерські поєдинки за участю таких зірок як Амір Хан, було проведено турнір по гольфу PGA European Tour [41]. У 2019 р. на території Королівства відбувся боксерський матч у важкій вазі між Ентоні Джошуа та Енді Руїсом; в цьому ж році було проведено півфінали та фінал Суперкубку Італії з футболу [7], не зважаючи на заклики до бойкоту проведення ігор у Саудівській Аравії через порушення прав людини [24]. Слідом за Бахрейном та ОАЕ, КСА активно долучилася до глобальної мережі еко автоспорту. З 2018 р. у районі Ед-Дірійя проводяться перегони електрокарів Формула Е. Цьогоріч вони стартувала у кінці січня 2022 р. та завершилася у серпні у Республіці Корея.

5-17 січня 2020 р. Королівство приймало ралі «Дакар – 2020»; півфінали та фінал Суперкубку Іспанії з футболу; тенісні змагання та жіночі змагання з боротьби [31]. 12-15 листопада 2020 р. у КСА уперше було проведено міжнародний турнір з гольфу Aramco Saudi Ladies International, який було організовано Державним інвестиційним фондом (Public Investment Fund) [19]. У 2021 р. проведені міжнародні змагання з гольфу Aramco Team Series організовані Golf Saudi та з Ladies European Tour, які відбуваються у Лондоні, Сотогранде (Іспанія), Нью-Йорку та Джидді [18]. 2-16 січня 2021 р. вдруге відбулося ралі «Дакар-2021», у січні 2022 р. – втретє. 3-5 грудня 2021 р. в Джидді стартував Гран-прі Формули 1 (Formula 1).

Варто зазначити, що у лютому 2022 р. організаційний комітет Саудівських Ігор-2022 оголосив, що понад 6000 спортсменів обох статей будуть змагатися у 45 видах спорту. Змагання проходили в Ер-Ріяді з 10 по 20 березня із загальним призовим фондом майже 100 тис. саудівських ріалів (26,654 тис. дол. США). Змагання є частиною державної програми «Якість життя», яка водночас є складовою масштабної програми Саудівської Аравії «Vision 2030» [36].

Окрім проведення міжнародних спортивних заходів на території Королівства, монархія активізує свою участь у спортивних змаганнях за межами країни. Так, перед літньою Олімпіадою-2020 у Токіо, відбулася онлайн-зустріч посла Японії Фуміо Івай (Fumio Iwai) та міністра спорту Саудівської Аравії Абдулі Азіз бін Туркі аль Файсала (Abdul Aziz bin Turki Al-Faisal), під час якої обговорювалися шляхи розвитку двосторонніх взаємин у галузі спорту. Варто відзначити, що вперше за всю історію саудівського спорту, монархію на Олімпіаді представляла найбільша делегація спортсменів у 9 видах спорту: футбол, карате, важка атлетика, стрільба із лука, веслування, плавання, легка атлетика, дзюдо і настільний теніс [9]. Варто відзначити, що вперше на церемонії відкриття Олімпійських ігор у Токіо прапор Саудівської Аравії несли спринтерка Ясмін Аль-Даббаг (Yasmine Al-Dabbagh) та весляр Хусейн Аліреза (Husein Alireza).

Олімпіада продемонструвала і цивілізовану спортивну поведінку саудівських спортсменів під час змагань. Йдеться про зустріч між Тахані Алькахтані (Tahani Alqahtani) із Саудівської Аравії та Раз Хершко (Raz Hershko) з Ізраїлю у відбірковому раунді з дзюдо серед жінок вагою до 78 кг. Так як Ізраїль немає дипломатичних відносин із більшістю держав Середнього Сходу та Північної Африки, деякі спортсмени відмовлялися зустрічатися із ізраїльськими суперниками, а тому участь у змаганні та рукопотищення між представницями двох держав позитивно було оцінена Міжнародною федерацією дзюдо. У повідомленні федерації відзначалося, що такими діями «Саудівська Аравія доводить, що за допомогою спорту, ми можемо вийти за межі відмінностей між нами та перетворити спорт у силу, що об'єднує світ» [32].

Незважаючи на те, що Олімпіада-2020 завершилася для Королівства фактично безрезультатно, все ж вона мала важливе значення для підвищення рівня саудівського спорту, покращення іміджу країни в цілому. Окрім того, показала необхідність виходу спортсменів Королівства на міжнародну арену, насамперед європейську, для здобуття навиків та досвіду. Єдину олімпійську медаль для Саудівської Аравії здобув Тарек Хамді (Tarek Hamdi), що завоював срібло у змаганнях із карате

(Срібна медаль Тарека Хамді є першою олімпійською медаллю Саудівської Аравії після медалі бігуна Хаді Суа'ана на Олімпіаді у Сіднеї 2000 р.).

Варто додати, що Королівство є першою та єдиною країною з держав Затоки, яка брала участь у зимових Олімпійських іграх-2022 у Пекіні [20] та представлена єдиним спортсменом лижником Фаїком Абді, котрий 13 лютого завершив свою участь у зимових олімпійських іграх, посівши 45 місце у загальному заліку.

Для інформаційної підтримки спортивних заходів Королівство створює нові комунікаційні платформи. Зокрема, Саудівська спортивна компанія (Saudi Sports Company, SSC – заснована у 2010 р. та спеціалізується на спортивному маркетингу, менеджменту та консалтингу) запустила нові супутникові канали SSC та заключила контракт з медіа-конгломератом MBC Group (Middle East Broadcasting Center) щодо надання послуг трансляції низки ігор та спортивних змагань на сезон 2021-2022 року як регіонального (Кубок королів, Ліга принца Мохаммеда бін Салмана, Суперкубок Саудівської Аравії), так і міжнародного рівня [8]. Оголошення про майбутню угоду було зроблено після того, як Саудівська професійна ліга та Саудівська федерація футболу підписали контракт із SSC, який надавав останній супутникові та цифрові права трансляції усіх саудівських спортивних змагань. Попередньо, у квітні 2021 р. SSC підписало важливу угоду з Азійською конфедерацією футболу (Asian Football Confederation, AFC). Згідно угоди Саудівська спортивна компанія матиме ексклюзивні права на трансляцію основних змагань національної збірної та клубів AFC, у тому числі кваліфікаційних матчів AFC на Чемпіонат світу з футболу, який пройде у Катарі у 2022 р.; Кубок Азії, що відбуватиметься у Китаї у 2023 р. та Лігу чемпіонів AFC [1]. Подібні ініціативи свідчать про все більше застосування Саудівською Аравією новітніх інформаційних технологій у контексті реалізації стратегії «Vision 2030», що вимагає окремої уваги дослідників.

Однак на шляху реалізації спортивної дипломатії перед Королівством стоїть низка викликів. Звинувачення Королівства у консерватизмі, порушення прав людини (вбивство Д. Хашоггі), військові втручання, економічні та соціальні проблеми, пандемія – це не єдині перешкоди, які Королівству доводилося і доводиться долати. Політична ситуація, яка склалася у регіоні підчас так званої «катарської дипломатичної кризи» напружила відносини між Королівством, його стратегічними союзниками з одного боку, та Катаром – з іншого. Криза мала негативний вплив на спортивну індустрію регіону та світову спортивну спільноту у цілому. Лише за посередництва еміра Кувейту на початку 2021 р. після трьох років дипломатичного конфлікту та торгової блокади взаємини були нормалізовані, однак експерти стверджують, що як тільки Чемпіонат світу з футболу 2022 р. у Катарі відбудеться, відносини знову можуть загостритися. Для Саудівської Аравії нормалізація відносин з Катаром має неабияке значення у контексті покращення іміджу і реалізації своєї спортивної дипломатії. Не виключено, що між державами-конкурентами триватимуть гарячі дискусії про те, яка з країн прийматиме ту чи іншу титуловану футбольну збірну [6]. Недавнім предметом суперечки між Саудівською Аравією й Катаром були права на проведення Азійських ігор 2028 та 2030 років, у результаті чого Доха виграла право на проведення перших, а Ер-Ріяд – других [10].

Напружила відносини між двома державами і піратська діяльність каналу BeoutQ (який неофіційно підтримується саудитами) супроти катарського телегіганта BeINSports, який володіє ексклюзивними правами на трансляцію матчів європейського футболу у регіоні Середнього Сходу та Півночі Африки. У розпал «катарської кризи» BeoutQ транслював у прямому ефірі всі 64 гри Чемпіонату світу з футболу, тенісних турнірів Великого шолому та Формули-1, не маючи прав на трансляцію [5]. Скарга Катару у СОТ із звинуваченнями Королівства у піратській діяльності стала однією з причин зриву контракту на купівлю футбольного клубу «Ньюкасл Юнайтед» у 2020 р. Не варто забувати і про довготривалу боротьбу за регіональне лідерство між Саудівською Аравією та Іраном та намаганням Катару провадити більш збалансовану політику в цьому контексті.

Варто відзначити, що на сьогодні напружилися відносини між Ер-Ріядом та Абу-Дабі. Обидві держави, які тривалий час виступали єдиним фронтом перед спільними загрозами (тероризм, наслідки «Арабської весни», регіональне протистояння з Іраном, єменська криза тощо), мають різні стратегічні погляди на відносини із Ізраїлем (зокрема на Аврамові угоди 2020 р.), взаємини із Туреччиною, війну в Ємені (з якої ОАЕ вийшли). Ну і не варто забувати, що ОАЕ випереджають Саудівську Аравію по багатьох показниках національного бренду на глобальному рівні. Іншою точкою напруги між державами є Олімпійські ігри 2032 р., у проведенні яких зацікавлені обидві країни [6]. Адже безсумнівно, що проведення мегаспортивних заходів приносить туристичні, економічні, соціальні дивіденди для приймаючих держав.

Водночас, КСА, ОАЕ та Катар активно інвестують в індустрію спорту – розбудовують інфраструктуру, проводять заходи, створюють та реалізують стартапи, а відтак спорт може стати платформою досягнення компромісних рішень та реалізації спільних проєктів.

Висновки. На сьогодні спортивна дипломатія як один із інструментів зовнішньої політики, використовується Саудівської Аравією для просування «м'якої сили» на регіональному, а насамперед, глобальному рівнях (подібну стратегію активно застосовують ОАЕ та Катар) та є частиною стратегії «Vision 2030». Королівство Саудівська Аравія стало на шлях диверсифікації економіки, проведення внутрішніх соціальних реформ, покращення регіонального та глобального іміджу держави на тлі нових загроз та викликів.

Спортивна дипломатія є однією із ключових складових «м'якої сили» і монархія використовує різні можливості для її успішної реалізації. Активна комунікаційна та лобістська діяльність, тісна співпраця із міжнародними спортивними організаціями, започаткування «sport-washing-у» (проведення мегаспортивних регіональних, а насамперед, міжнародних подій), дали можливість монархії розгорнути досить жорстку та широкомасштабну комунікаційну стратегію щодо просування свого іміджу. Не менш важливе значення для збалансованої реалізації «Vision 2030» має і внутрішня громадськість, зокрема формування спортивної мережі, впровадження низки ініціатив щодо популяризації спорту, залучення громадян монархії, в т. ч. жінок, до ведення здорового способу життя та занять професійним спортом тощо. Окрім того, започаткування мільярдних інфраструктурних проєктів дають змогу монархії інвестувати та залучати довгострокові іноземні інвестиції.

Зважаючи на складну ситуацію із правами людини, Саудівська Аравія навряд чи зможе використати свій потенціал у повному обсязі. Окрім того, на шляху реалізації спортивної дипломатії Королівство змушене зважати на інтереси та досягнення сусідніх держав, зокрема Катару й ОАЕ, та на розвиток світової спортивної індустрії в цілому. Беззаперечно, для Саудівської Аравії та дому Саудитів це можливість підвищити рівень знань про себе у світі, покращити міжнародний імідж на тлі регіональних та глобальних викликів. Тому у короткостроковій та середньостроковій перспективі монархія буде й надалі провадити досить активну спортивну дипломатію. Водночас, перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо розгляд інформаційної та цифрової дипломатії КСА, порівняльний аналіз інструментів та стратегій «м'якої сили» монархій Затоки.

Примітки:

* STC – Saudi Telecom Company. У березні 2021 р. Saudi Telecom запустила найбільший центр цифрових операцій у регіоні Середнього Сходу та Півночі Африки із пропускною здатністю понад 8,4 терабіт у секунду. Метою роботи центру є збільшення ефективності кіберзахисту Саудівської Аравії

** SABIC – Saudi Basic Industries Corporation, є багатонаціональною компанією з виробництва хімічних речовин у Саудівській Аравії та дочірньою компанією державної компанії з виробництва нафти та природного газу Saudi Aramco

*** General Sports Authority, GSA – Генеральне управління у справах спорту було засновано у 1974 р.

**** NEOM – назва утворена від грецького слово νεος («новий») та арабського mustaqbal («майбутнє»)

References / Бібліографічний список:

1. AFC, enters into landmark agreement with Saudi Sports Company. *AFC News*. 2021. April 5. URL: <https://www.the-afc.com/news/afcsection/afc-enters-into-landmark-agreement-with-saudi-sports-company>
2. AFP, Sports diplomacy: Saudi Arabia using 'soft power' of sporting events as lever of influence. Critics say glitzy sporting events are aimed at blunting public frustration over an economic downturn and soaring youth unemployment. *Scroll.in*. 2020. January 2. URL: <https://scroll.in/field/948524/sports-diplomacy-saudi-arabia-using-soft-power-sporting-events-the-as-lever-of-influence>
3. Alkathеeri A. & Khan M. A Perspective on Saudi Soft Power and Cultural Diplomacy, *Global Social Sciences Review (GSSR)*. 2019. Vol. IV, No. II, P. 20-26.
4. Bongarra F. Italy, Spain to host football tournament in support of Saudi Quality of Life project. *Arab News*. 2021. August 3. URL: <https://arab.news/vhmz3>
5. Carp S. Walking the plank: Why the BeIn – BeoutQ piracy saga has implications beyond Qatar. *SportsPro*. 2018. December 14. URL: <https://www.sportspromedia.com/from-the-magazine/bein-sports-beoutq-piracy-qatar-saudi-arabia-interview-feature>
6. Chadwick S. World Cup the Winner in GCC Denouement Though Questions for Sport Remain. 2021. January 1. URL: <https://www.iris-france.org/153200-world-cup-the-winner-in-gcc-denouement-though-questions-for-sport-remain/>

7. Chaplin R. Old lady in Arabia Juventus arrive in Saudi Arabia for controversial Super Cup clash with Milan. *The Sun*. 2019. January 15. URL: <https://www.thesun.co.uk/sport/8194129/juventus-arrive-in-saudi-arabia-for-controversial-super-cup-clash-with-milan/>
8. Darmalingum Y. Saudi Sports Company rolls out SSC channels and partners with MBC to broadcast sports competition. *Next TV News*. 2021. July 23. URL: <https://nexttvnews.com/saudi-sports-company-rolls-out-ssc-channels-and-partners-with-mbc-to-broadcast-sports-competitions/>
9. DiplomaticQuarter: Japanese envoy, Saudi minister discuss enhancing sports ties. *Arab News*. 2021. July 15. URL: <https://arab.news/v9hbq>
10. Doha named 2030 Asian Games host, Riyadh gets 2034. *Al Monitor*. 2020. December 16. URL: <https://www.al-monitor.com/originals/2020/12/asian-games-doha-riyadh-2030-host-qatar-saudi-gulf-rift.html#ixzz70j8w8D4n>
11. Dominguez de Olazabal I., Hernández Martínez D. La política exterior de Arabia Saudí: equilibrio entre factores domésticos y externos. *Revista Española de Ciencia Política*. 2021. Núm. 56, pp. 21-47. DOI: 10.21308/recp.56.01
12. Football, diplomacy and identity politics in the Middle East and North Africa. Interview with Dr Mahfoud Amara / Director of Sport Science Program and Associate Professor in Sport Management and Policy at Qatar University. *Geostrategic sports observatory*. June 2020.
13. Formula 1. URL: www.formula1.com/en/racing/2021/Saudi_Arabia.html
14. General Sport Authority. URL: <http://www.kasc.com/en/content/general-sport-authority>
15. Global Soft Power Index 2020. The world's most comprehensive research study on perceptions of soft power.
16. Global Soft Power Index 2021. The world's most comprehensive research study on perceptions of soft power.
17. Global Soft Power Index 2021: 15 Nations from MENA Feature. 2021. February 21. URL: <https://brandfinance.com/press-releases/global-soft-power-index-2021-15-nations-from-mena-feature>
18. Golf Saudi launches Mass Participation program at Aramco Team Series tournament in Spain. *Arab New*. 2021. August 9. URL: <https://arab.news/vweg3>
19. Golf Saudi. URL: <https://www.golfsaudi.com/en-us/ladies-international/#Tournament-Overview>
20. Khashoggi Z. Saudi Arabia's flag will be raised tomorrow as the only GCC member participating in 2022 Beijing Olympics. *Arab News*. 2022. February 3. URL: <https://arab.news/z8q7y>
21. King Abdullah Sports City. URL: <http://www.kasc.com/>
22. NEOM. The future of sport. URL: <https://www.neom.com/en-us/sectors/sport>
23. New era for Saudi Arabia women's football. URL: <https://www.fifa.com/about-fifa/president/news/new-era-in-development-of-women-s-football-in-saudi-arabia>
24. Not just fun and games, Saudi sport diplomacy under scrutiny after Khashoggi. *France24*. 2018. November 3. URL: <https://www.france24.com/en/20181102-sport-saudi-arabia-khashoggi-not-fun-games-sport-diplomacy-scrutiny-football-tennis-wwe>
25. Payne R. Grassroots Sport Diplomacy Project Travels to the Middle East as ISCA Leads Workshop in Saudi Arabia. 2019. December 2. URL: <http://isca-web.org/english/news/grassrootssportdiplomacyprojecttravelstothemiddleeastasiscaleadworkshopinsaudiarabia>
26. Playing games in the Gulf: how GCC nations use sport to build power and position. Interview with Simon Chadwick / Professor and Director of Eurasian Sport at EM Lyon. *Geostrategic sports observatory*. 2020. June. 17 p.
27. Qiddiya to create a self-sustaining ecosystem. *Saudi Gazette*. 2018. September 23. URL: <https://saudigazette.com.sa/article/543979/SAUDI-ARABIA/Saudi-National-Day/Qiddiya-to-create-a-self-sustaining-ecosystem>
28. Quality of Life Program. URL: <https://www.vision2030.gov.sa/v2030/vrps/qol/>
29. Saudi Arabia and Italy considering joint bid to host 2030 World Cup. *Arab News*. 2021. July 17. URL: <https://arab.news/4akqh>
30. Saudi Arabia launches huge global sports project: Mahd Sports Academy. *Arab News*. 2020. July 24. URL: <https://arab.news/c9g84>
31. Saudi Arabia uses sports as lever for 'soft power'. Saudi focus on sports stems partly from an economic motive to lure international tourists and boost domestic spending. *The Arab Weekly*. 2020. January 5. URL: <https://theArabweekly.com/saudi-arabia-uses-sports-lever-soft-power>
32. Saudi judoka earns praise for facing Israeli opponent at Tokyo Olympics. *Al-Monitor*. 2021. July 30. URL: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/07/saudi-judoka-earns-praise-facing-israeli-opponent-tokyo-olympics#ixzz72Pzafvx6>
33. Saudi Sports for All Federation and Nike Team up to Catalyze Community Fitness. *Sport for All*. 2020. January 14. URL: <https://sportsforall.com.sa/saudi-sports-for-all-federation-and-nike-team-up-to-catalyze-community-fitness/>
34. Saudi Sports for All Federation campaign looks to boost physical activity. *Arab News*. 2021. March 7. URL: <https://arab.news/cgd6d>
35. Saudi Vision 2030. URL: <https://www.vision2030.gov.sa/v2030/overview/>
36. Shefferd N. More than 6,000 athletes set to participate in 2022 Saudi Games. *Inside the Games*. 2022. February 8. URL: <https://www.insidethegames.biz/articles/1119015/saudi-games-2022-6000-participants>

37. Sports & Wellness. URL: <https://qiddiya.com/en/discover/sports-wellness/>
38. Sports Diplomacy in the Middle East. Posted on May 19, 2020. *National Council on U.S.-Arab Relation*. URL: <https://ncusar.org/blog/2020/05/sports-diplomacy/>
39. Sports for All. Who we are? URL: <https://sportsforall.com.sa/about-us/>
40. Women's sports participation up 149%: Saudi Sports Minister. *Arab News*. 2020. June 21. URL: <https://arab.news/vjkss>
41. Zidan K. Sports-washing: how Saudi Arabia lobbies the US's largest sports bodies. *The Guardian*. 2019. September 2. URL: <https://www.theguardian.com/sport/2019/sep/02/sportswashing-saudi-arabia-sports-mohammed-bin-salman>

Konopka N. O. Sports diplomacy of the Kingdom of Saudi Arabia

The paper is devoted to the study of the peculiarities of sports diplomacy as part of the soft power of the Kingdom of Saudi Arabia (KSA) in the context of the implementation of Vision 2030. The research analyzes the factors of interdependence between current domestic, regional, and global policies of Saudi Arabia. The paper highlights the reasons and motives of the representatives of the House of Saud for the modernization of the country, which is based on economic and social principles and requires positive information coverage at the global and regional levels. The study provides a detailed description of sport-washing. The paper aims to provide a comprehensive analysis of the KSA sports diplomacy as one of the areas of Vision 2030 implementation. The methodology of the system approach is used in the study, i. e., system-structural analysis and system-functional analysis, as well as event-analysis, method of decision-making analysis, and prognostic method. The research deals with the information, communication, and organizational levels of sports diplomacy. Strategic negotiations with leading international associations, information support, and development of the domestic and international network of the sports industry can help reduce the conflict setting and establish mutual understanding with the domestic and foreign publicity. The launch of large-scale government programs not only promotes sports in the KSA but also aims to raise national sports standards and the educational setting and attract domestic and foreign investments (King Abdullah Sports City, NEOM, the Kingdom's Capital of Entertainment, Qiddiya Sports and Arts, etc.). The monarchy's global image is apt to be improved by holding international competitions in many sports and the participation of Saudi athletes in international sporting events, including the Tokyo 2021 Summer Olympic Games and the Beijing 2022 Winter Olympic Games. The Kingdom is alleged to face a number of obstacles to implementing its Vision 2030 foreign policy strategy and conducting sports diplomacy, including allegations of human rights abuses, interference in the Yemen conflict, and strained relations in the region.

Thus, the development of sports diplomacy does not play a minor role in implementing the new foreign policy doctrine of the KSA and requires an analysis of methods and tools to predict the further development of the study area and the country in general.

Keywords: sports diplomacy, Vision 2030, the Kingdom of Saudi Arabia, sport-washing.